

LITERATUUR EN KUNST

Nieuwe gegevens over Alice Nahon en haar werk.

In verband met de herdenking van het overlijden van Alice Nahon, op 21 Mei 1933, sprak ik voor „het literair-halfuur der N. C. R. V.“ in de corresponderende week van dit jaar over het onderwerp: „Nieuwe gegevens over Alice Nahon“. Verschillende belangstellende lezers van ons blad vroegen mij, deze radio-rede in „De Reformatie“ op te nemen, omdat ze die nieuwe gegevens wilden verwerken in een voordracht binnen eigen kring. Ingevolge dat verzoek geef ik het gesprokene onveranderd weer.

Gisteren, den 24en Mei, was het een jaar geleden, dat de Vlaamsche dichteres Alice Nahon op het kerkhof Schoonsel te Antwerpen werd begraven.

Ze was lang ziek geweest en had veel geleden. Ze was door haar eenvoudige, klare poëzie bij zeer velen bekend en daarom was er algemeene deelneming, die in gloedvolle woorden zich uitte.

De eerste weken na haar heengaan werd veel geschreven over haar persoon en haar werk en dat vele werd gelezen met instemming en met bewogenheid — maar daarna richtte zich allengs de publieke belangstelling weer op andere dingen.

Natuurlijk, want bij de dooden kunnen de levenden niet blijven staan.

Maar vergeten is daarom Alice Nahon niet.

Nog altijd worden haar drie verzenbundels: „Vondelingskens“, „Op Zachte Vooizekens“ en „Schaduw“, welke gezamenlijk verkoopcijfer de 80.000 heeft overschreden, door velen opgeslagen en opnieuw, of voor het eerst met stille ontroering genoten.

Nog altijd wordt over haar gesproken, in verband met wat betreffende haar persoon en werk werd gepubliceerd.

Als er dan nadere gegevens zijn, die deze poëzie in een helderder licht stellen, kan met recht worden verwacht, dat daarvoor belangstelling zal bestaan.

't Is mede daarom, dat ik, nu juist een jaar na haar begrafenis als vanzelf onze herinnering teruggaat naar den Schoonselhof te Antwerpen, in dit literair halfuur Uw aandacht vraag voor de persoon en het werk van Alice Nahon.

Want zulke gegevens zijn er inderdaad.

Verschillende necrologiën en ook mededeelingen, die mij van de zijde der familie werden, verschaften nadere inlichting, zoowel over haar leven als over haar werk.

En dan is er nog een tweede aanleiding.

Binnenkort zal verschijnen een Gedenkschrift, dat een comité van Vlaamsche dichtervrienden voorbereidt en dat ook in den Nederlandschen boekhandel te verkrijgen zal zijn. Het zal dus ongetwijfeld velen welkom wezen, over dien komenden bundel en zijn inhoud iets te vernemen.

Ik spreek dan eerst over de nieuwe biografische gegevens; daarna over die, welke den ontwikkelingsgang der dichteres in een nader licht stellen; eindelijk nog met een enkel woord over het Gedenkschrift.

Eerst dus de nieuwe biografische gegevens.

Voor een deel betreffen die de jeugdijaren van Alice Nahon. Op de lagere school te Mortsel, thans voorstad van Antwerpen, vroeger een afzonderlijk dorp, trok Alice de aandacht, doordat ze meer van boeken wist, dan iemand kon vermoeden. In 't bijzonder was ze ontvankelijk voor verzen; en ze verbaasde de zusters, en bij gelegenheid van een officieel bezoek ook den inspecteur, door de gemakkelijkheid, waarmee ze, kind van 8 of 9 jaar, versregels kon opzeggen.

Zulk een trek is op zichzelf een kleinigheid, zeker, maar toch ligt er een duidelijke aanwijzing in, dat haar dichterschap in onmiskenbaren aanleg wortelde. Gevoel voor de muzikaliteit van de taal was haar blijkbaar ingeboren. Op de verdere ontwikkeling van dien aanleg heeft stellig ook gewerkt de invloed van haar vader, die in het boekhandelsbedrijf was — en nog is — en altijd een liefhebber is geweest van literatuur.

Toen Alice 13 jaar was bleek het voor haar gezondheid noodig, dat ze eenigen tijd naar buiten ging.

Te Putte, bij Mechelen, waar haar grootvader en oom rozenkwekers waren geweest, woonde een zuster van haar moeder, Tante Mieke. Bij haar kwam Alice in huis en ze woonde er een vol jaar.

Deze Tante Mieke was een bijzondere vrouw. Haar liefde ging uit naar bloemen en kinderen. Hoe meer kinderen ze om zich heen had, — ze was ongetrouwd — des te meer genoot ze, en het was haar vreugde met die kinderen langs de bloembedden te gaan en hen bloemen te leeren kennen, kransen te leeren vlechten, schoonheid te leeren zien.

Met Alice was ze hoog ingenomen. „Ons Alice is een juweeltje van God“ betuigde ze aan haar zuster.

En wederkeerig had het nichtje een groote

Ook „Patrimonium“ geeft onzuivere voorstelling.

Men herinnert zich, dat ik, om bekende redenen, en uit bepaald gezichtspunt, bezwaar inbracht tegen de wijze, waarop het Geref. Jongelingsblad een scheeve voorstelling gaf van wat de brochure van den Heer A. Schilder, Recht tot Werkstaking, beweerd heeft; gelijk ook tegen het feit van die scheeve voorstelling zelf.

Tot mijn spijt moet ik gelijke bezwaren inbrengen tegen „Patrimonium“. Geklaagd wordt, in dit orgaan, dat door dhr. S. niet met argumenten wordt gezegd, „waarom werkstaking niet inachtneming van een opzegtermijn, dus zonder contractbreuk, ongeoorloofd zou zijn“. Men kan even goed klagen, dat de heer S. niet met argumenten aangeeft, waarom de geref. kerk de nooddoop moet locaten, niet met argumenten aantoon, waarom verzekering zonde zou zijn. Men voelt mijne bedoeling: de heer S. heeft heelemaal niet gezegd, wat hem hier in den mond gelegd wordt. Hij heeft het alleen over strengere zelfbeheersching gehad, die men bij het staken in acht zou hebben te nemen, dan thans vaak geschiedt. Door hem in den mond te leggen, wat hij niet gezegd heeft, wordt het fijne puntje van zijn betoog „doodgezwegen“.

Verder: geklaagd wordt, dat de heer S. uit bijbelteksten concludeert, „dat wij niet, uiteraard met geoorloofde middelen, mogen streven naar wat meer dan een droge bete“. Ook hier alweer misduiding van des schrijvers gevoelens. Ik heb reeds letterlijke citaten gegeven. Ik voeg er nu bij een verwijzing naar § 49: waar de wegen worden geopend, waarlangs legen onrecht, of niet „behoorlijk“ loon te strijden is. Het stakingswapen wordt als WAPEN echter aan een afzonderlijke keur onderworpen. En over dit fijne puntje loopt men weer heen.

Ten derde: beweerd wordt, dat de heer S. juist tegenover de arbeiders zoo op die soberheids-gedachte den nadruk legt. Ook dit wees ik reeds af als onjuiste weergave van zijn gevoelens. De bedoelde passage kwam voor, gelijk gezegd is, in een algemeen betoog, dat ook den werkgever, ook den hoogleeraar, etc. op het oog had. En DAT IS JUIST de zedelijke waarde van dit betoog. Ik wilde wel eens, dat „Patrimonium“ nu eens ronduit zei: wat het zou denken, wat al zijn lezers hoofd voor hoofd zouden moeten denken, indien de gereformeerde predikanten, die naar mijn vaste overtuiging vaak veel te weinig ontvangen voor de rechte vervulling van hun ambt (om dan maar te zwijgen van andere dingen) eens gingen staken. De heer S. heeft BEIDE partijen op het oog met die soberheids-gedachte, ook de werkgevers. Ook in § 49 is dat weer het geval. Hij beperkt óók den patroon b.v. in zijn „recht“ tot sluiting van de fabriek, b.v. Waarom wordt dit verzwegen?

Men loopt heen over de staking als WAPEN (zie § 49). Deed men anders, d.w.z. sprak men over wat het fijne puntje is, dan zou een reeks vragen, als b.v. of een accountant, een advocaat wel genoegen neemt met onvoldoende bezoldiging, in de pen gebleven zijn. Een arbeider, die naar een beter gesalarieerde betrekking omziet, doet heel wat anders, dan de arbeider, die in massa een oorlogswapen hanteert. Een dwangmiddel. Waarom wordt toch op een poging, om naar Gods wet terug te leiden, zoo ruw geantwoord? Ruw — d.w.z. zonder behoorlijk op de dingen in te gaan?

K. S.

Anti-vereenigings-mentaliteit.

Onlangs heeft een voorganger bij de Chr. Geref. Kerk een brochure'tje de wereld ingeworpen, z.g. ter bestrijding van een Geref. predikant. Nauwelijks was mij het stuk ter recensie gezonden, of van chr. geref. zijde kreeg ik een brief: ach, als 'tu blijft, bespreek dat geval maar niet om persoonlijke redenen.

Ik heb het toen gelezen, moest toegeven, dat het een wonderlijk zenuwdrabbelding was zonder eenige heusche gedachte, en mij persoonlijk slechts in zoover rakende, als de auteur, zijnde leerling Apeldoorns, een mislukte geestigheid van zijn dogmatischen leermeester naschreef. Ik heb dan ook dadelijk, op dit chr. geref. verzoek, het brochure'tje verscheurd.

Thans¹⁾ evenwel geeft „De Wekker“ nog heusch een officieele aankondiging, en geeft in één en hetzelfde noordelijke kerkblad eerst Ds Hilbers, en daarna Ds Hovius een zeer aanbevelende recensie, dewijl het getrouwe volk er nog zoo veel uit mag komen te leeren van Gods waarheid.

Ik heb medelijden met zulke brekers van de eenheid der kerk. Het is niet de eerste keer, dat een chr. geref. voorganger mij voor een ander of voor zich zelf verzocht, als 'tu blijft niet te reconseren, vanwege den vrede des volks, en dat daarna de chr. geref. pers den Heere dankte voor het getrouwe getuigenis.

K. S.

1) Deze copie staat reeds eenige weken.

De lezer, ook de niet-filosofisch geschoolde, kan hier zijn aandacht geven aan volgende momenten: a) twee elkaar uitsluitende begrippen doordringen elkaar; vandaar de vervloeiing der begrippen; b) van het „statische denken“ komt de overgang naar het „dynamische“; de drang tot daad komt hier reeds om den hoek gluren; dat is de houding, die ook de N. S. B. haar leden wil doen aannemen.

Vervolgens wijs ik op deze passage:

Spr. geeft dan nog eenige concrete toepassingen op de samenleving. De concrete werkelijkheid moet de onderscheidenheden dragen, wat in de samenleving wil zeggen, vordragen. Is zij daartoe te zwak, wat aan de gelijkheids-gedachte o.a. uitkomt, dan is dat een symptoom van verworping. Toeneming van moraliteit en dus van zedelijkheid culmineert tot harmonie der tot volledige ontwikkeling gekomen strijdige componenten.

Zoo is het ook met maatschappij en staat; deze tegendeelen doordringen elkander geheel. Verkeerd begrepen wordt dit als een verstatelijking van het maatschappelijke, wat noodwendig een ontvrieming van de maatschappij medebrengt. Deze vermenging, niet wederzijdsche doordringing, is inharent aan elke z.g. socialistische orde.

Hegel spreekt zoo nu en dan beidsprakig over „der Weltgeist“, een personificering van de Idee, die, zoals Hegel zegt, de hartstochten voor zich laat werken. Die is dan een soort bedrijfsleider van de cultuur. In het algemeen laat zich zeggen, dat in den tijd van opbouw de „Weltgeist“ in de menschen het besef inplant, dat het heil van boven moet komen en in den tijd van afbraak, dat het juist van beneden verwacht moet worden, van de massa. In elk geval moet het heil nog komen! Wat echter zeker komt is het onvermijdelijke, wat de list van den „Weltgeist“ voortvoert als het heilzame. In tijden van afbraak zorgt hij voor leuzen, opdat ook de meer edele menschen hun medewerking verleen. Moet het recht verzwakt worden, dan is de leus: humanisme b.v. Moet de staats- en maatschappelijke orde het ontgelden, dan verzint hij een edel klinkende leuze als maatschappelijke of sociale rechtvaardigheid, alsof er in redelijkheid nog een andere rechtvaardigheid zou hebben te gelden dan die, welke uit het recht voortkomt. Raakt een leuze versleten, dan verzint hij een andere, een (schijnbaar) tegengestelde leuze. „Alles, wat ooit bedorven is“, zegt Hegel, „is op goede gronden bedorven“. In het bedenken van die goede gronden is de „Weltgeist“ onuitputtelijk.

In dit gedeelte onderstreepte ik enkele dingen. Men lette weer:

a) op de opvatting der samenleving (de „onderscheidenheden“, die in de samenleving worden verdragen; men denke hier aan wat we nog uit brochure III der N. S. B. zullen hooren verkondigen over discretie en continuïteit);

b) op de harmonie van tot ontwikkeling gekomen strijdige componenten (hier wordt de „ethiek“ weer opgebouwd niet uit God, doch uit de machtige werking der „Idee“, zie artikel verleden week);

c) op het tegendeel-zijn van maatschappij en staat, die elkaar doordringen (N. S. B.);

d) op het (ons niet troostende) filosofische protest tegen de „vorstatelijking“ van het maatschappelijke (helgeen overeenkomt met de N. S. B.-beweringen tegen de door haar afgewezen stelling, dat zij het staatsabsolutisme — theoretisch — huldigen zou);

e) op het naar voren schuiven van den wil (hartstocht, bedrijfsleider der cultuur), wat al weer aan de N. S. B. herinnert;

f) Op het komen van het heil „van boven“; waarbij dan „van boven“ niet beteekent: van den wetgevenden God, doch een tegenstelling vormt met: „van beneden“ — uit de massa. Men heeft hier weer datzelfde theoretische naar voren brengen van het motief eener geestelijke elite, die in dagen van „opbouw“ (als Hitler, Mussolini, Massert hun Hand aan het roer slaan) de massa eenvoudig commandeert, en voor haar denkt (N. S. B. zie hierover de door ons aangekondigde brochure van Prof. Anema);

g) op het verband tusschen redelijkheid, rechtvaardigheid en recht. Dat klopt weer precies met wat in brochure III der N. S. B. gedictieerd wordt over het „recht“ in den machtsstaat.

We kunnen ons voorstellen, dat een enkele lezer dit artikel wat moeilijk te volgen vinden zal. Ik geef het dadelijk toe. Maar als ik breeder uitwerken ging, zou het nog zwaarder worden. Bovendien verwijs ik nog eens naar Prof. Anema's mooie brochure. Mijn doel met dit tusschen-artikel is eigenlijk niets anders dan een verwijzing te geven naar de hegelaansche conceptie van Ir. A. J. Bergsma, daardoor te meer perspectief te helpen krijgen in de reeds gereleveerde opmerking van „De Bezem“ en voorts voor de volgende artikelen voorbereidend werk te doen. Bovendien mag ik dezen keer iets korter zijn, dan anders wenschelijk ware, omdat ik reeds eerder in ons blad schreef over Hegel en de grondgedachten van het nationaal-socialisme. Ik deed dat in de artikelenreeks: „Ook de Christelijke politiek in gevaar“ in den loopenden jaargang).

K. S.

heid, dat juist chap voor zu- erd heeft. Ter- zich op den op Zaterdag 9 den kerkdienst 10 Juni heeft rgaderd in de serie, onder lei- A. Kindermann, en dienomtrent i).

e vacature van rlijden van Dr rgama. Dezelfde rede gehouden fandelijke naar

p, dat de voor- rinneerde, reeds k erop gewezen ls het Bolland- kelijkheid voor ger op politiek filosoof den zin angstvallig voor zen der politiek ichtte de nood- e gegeven waar- etoond uit de ie Afdeeling der ige vereeniging en (en dan met ig tot het natio- S.) moeite ge-

over de vraag N. R. Cl.): „Hel- naar liet onder op den naam n, ligt evenwd egenover elkaar en. Philosophie is juist deze e boven: de heid van tegen- kan filosofie rding van den ij nimmer aan a en wil geven

bij ons“, (aldus

voelt, is uitver- aarenboven zal rd zijn gezegd“ i voorzitter van van wat de aan en Brochure III dsicht. Evenals voorzitter vor- e is. We kun- r, want het zou gaan te buiten voor een hege- zijn, en dat het a zulk een ope- rnalid Ir A. J.

t woord hooren r Hegels denk- et alleen herin- „grens“ van het legel, maar ook op „moraal“ en een en ander te verslag (N. R. C.). Eerst, wat het

niet blijven staan, overgaan, en vol- maakt verschillen, t A. A moet zich llen, als zijn niet an A. Met andere den, gedefinieerd

wederzijdsche be- onmogelijk blijkt jdsche begrenzing men wederzijdsche eer beide elkander evens volkomen t verstandige den- ia. Het of-of des ktische vernind, t, met het zoowel- of en het redelijke, et zoowel-als, ligt het verstand aan l zijn functie vol- ng, het vervloeden begrippen te zijn.

verstandelijke tot van het statische a, wat ons bewust het verstandelijke vaardoor het ver- doorbroken heeft- zegd, „is de voor-

vereering voor de sprookjes-tante. Dagelijks was ze met haar in den bloemenhof en dan praatte Tante Mieke in schilderachtige taal over wat de bloemen fluisterden als ze knikten in den wind, over wat hun hart voelde, hun oogen zeiden, hun verlangen naar zon en blauwen hemel inhield.

Onvergetelijk is de indruk geweest, dien deze Tante Mieke op het kind heeft gemaakt.

Veel later, toen ze op 56-jarigen leeftijd was overleden, (in 1928), herdacht Alice haar in een vers, waarin ze getuigde:

Een bonte bloemfontein over ons kinderjaren is zij geweest;

Geheime kluis van troost voor al die ouder waren naar haar geest.

In kind'ren en in bloemen zag zij Gods genade. Die waren d'eenige weelde van haar dagen hier benee.

Zij sprak van ieder 't goed, van geen het kwade. Dat miek heur woning mild in wel en wee. Zij wist de poëzie der schoone Kempenlanden, Die stond in heuren hof als rijkeladen boom. Zij heeft zich uitgedeeld met gulle brave handen,

Vrij van schijnheiligheid en van intentie vroom. Toch is zij zelf een eenzaam hart gebleven. En niemand wist heur droefenis of droom. Heer, geef dat zij na dit verborgen leven U als vertrouweling voor eeuwig tegenkoom.

Het behoeft wel geen nader bewijs, dat we in deze mededeeling omtrent den omgang met, en den invloed van Tante Mieke weer een belangrijk nieuw gegeven hebben.

De bijzondere voorliefde van Alice voor bloemen, zooals we die kennen uit „Vondelingskens” en „Op Zachte Vooizekens”, die haast een omgang als met levende wezens was, is hiermede verklaard — en, wat misschien nog meer zegt — van allen schijn van houding ontdaan. Als ze in haar verzen met de bloemen vertrouwelijk spreekt en allerlei levenswijsheid bij ze vindt, is dat een voortgaan in de lijn van Tante Mieke en dus psychologisch volkomen aanvaardbaar.

Verklaard is daarmee ook, waarom Alice op haar 15e jaar naar de landbouwhuishoudschool te Overijssche ging. Het was weer de ontbloede liefde voor de natuur en haar schoonheid, die haar er bracht en blijkens allerlei mededeelingen, die de necrologie in de Vlaamsche krant „De Eendracht” verstrekt, is ze er goed op haar plaats geweest. Ze leefde er in blijheid en ze uitte deze blijheid in verzen, die, voorzover ze bewaard zijn, in het gedenkschrift worden gepubliceerd.

Deze school met haar eigenaardige benaming was niet op een bepaalde bestemming gericht, doch, naar Mevrouw Nahon in een brief het formuleerde, „een vormschool in practischen geest”, derhalve een instituut voor algemeene ontwikkeling.

De beroepskeuze moest dus na deze school-jaren volgen.

Alice koos, op voorbeeld van een oudere zuster, de verpleegstersopleiding en ging daartoe naar het Stuyvenberg-gasthuis te Antwerpen.

Aanvankelijk liep alles goed. Ze vond zelfs nog tijd om te dichten, 's nachts, als ze waakdienst had. Maar de zware taak, — 't was juist het eerste oorlogsjaar — en een gevatte koude, die ze niet uitvieren kon, ondermijnden haar krachten. Ze moest terug naar huis.

Eenigen tijd — dit is ook weer een nieuw gegeven — volgde ze de lessen in letterkunde, die de dichter Pol de Mont aan de Stedelijke Academie gaf — maar haar gezondheidstoestand dwong haar, genezing elders te zoeken.

Toen begon de lijdensgeschiedenis van de zes sanatoriumjaren te Tessenderloo, waarover Mevr. v. Rompaey-Lannoy in een voortreffelijk artikel, getiteld „Rouwviolen voor Alice Nahon”, uitvoerige mededeeling heeft gedaan. Wat ik uit deze mededeelingen en uit die van de necrologie in „De Eendracht” memorcer is de betuiging, dat de foutief gestelde diagnose van tuberculose haar onnoemelijk veel leed heeft berokkend en het onnoodige rekken van het verblijf te Tessenderloo heeft veroorzaakt. Het gevolg van dezen misslag is geweest een sterke accentueering van het melancholische, dat toch al in haar aanleg lag. De verzen uit „Vondelingskens” en „Op Zachte Vooizekens” verraden dit onmiskenbaar.

Van betekenis is weer dit element voor wat we als verdere levensfeiten zien.

Toen ze, na een langdurigen zwerftocht om genezing te zoeken voor de chronische bronchitis, die haar ziekte was, eindelijk de betrekking aanvaardde van bibliothecaresse van de leeszaal te Mechelen, was ze een geheel andere figuur. Het gesprek met den journalist de Maegt, dat ik in mijn boekje „Karakterschets van Alice Nahon” voor een deel weergaf, getuigt dit. Ze wilde van haar vroegere werk niet hooren. Ze verwierp den geest en de stemming van haar vroegere verzen en ze verklaarde alles te doen, om boven die simpelheid uit te komen. Die houding heeft verwondering gewekt, vooral ook, omdat ze haar neerslag vond in den geheel andersoortigen bundel „Schaduw”.

De nieuwere gegevens, die ik U weergaf, verschaffen hier de verklaring. Het was de reactie-houding, nu ze, gezond en tot werken in staat, terugdacht aan de onnoodige sanatoriumjaren en hun invloed. Dáárom sprak ze van zich te schamen over haar melancholie en daarom ontkende ze met nadruk het eenvoudige van haar ziel. Ongetwijfeld kwam daar bij de invloed van een kring van jongeren, in welken ze te Mechelen verkeerde en die haar dreef in de richting van de moderne kunstopvattingen.

Na vijf jaar moest ze haar werkkring neerleggen; haar gezondheidstoestand bleek zwakker,

dan ze had gehoopt. Nu vestigde ze zich — en ziedaar het laatste nieuwe gegeven van biografischen aard — te Mortsel, waar ze vroeger school gegaan had. Bij het 15e eeuwse kasteel Cantecrooy was een oude kapelaanswoning. Dat huis, te midden van de natuur, ging ze bewonen. „Ze richtte het”, naar Madame Nahon schreef, „in met oude meubelen, koper vaatwerk, schilderijen, teekeningen, die ze voor weinig geld op den buiten kocht, tot een geheel van artistieke elegance”, en ze verklaarde, toen haar ouders haar daar bezochten, met enthousiasme, dat ze dáár nu eindelijk haar levenswerk kon en zou beginnen. „'t Was” zegt Madame Nahon „een kasteel in een kasteel”.

Helaas, de verwachting werd een illusie. Ze kon er niet blijven. De vochtigheid van de omgeving maakte het onmogelijk.

Toen begon andermaal een zwerftijd. Ze woonde afwisselend hier en daar, hield lezingen, logeerde bij kennissen, „'t was”, schrijft Madame Nahon, „een voortdurende jacht van hier naar ginder, met een ziek gestel, omdat ze, ondanks kleine inkomsten, onafhankelijk wilde zijn”. Tot ziekte kwam aan huis, straks aan bed bond. In gestagen achteruitgang lag ze acht maanden lang neer, geteekend door den naderenden dood. Van die laatste maanden heeft Lode Zielens een beeld gegeven in het „In-memoriam”-artikel, dat hij schreef in „De Volksgazet” van 28 Mei 1933.

Den 21en Mei, Zondagmorgen, overleed ze, na een zeer smartelijken doodstrijd van drie dagen.

Tot zoover over de nadere biografische gegevens. Nu volgen die, welke den ontwikkelingsgang der dichteres betreffen.

C. T.

„Het woord ziel Schriftuurlijk gebruikt.”

Wij moeten thans nader onderzoeken, op welke wijze de door ons besproken „richting” oordeelt over „de ziel”. Als bronnen van kennis voor de opvatting dezer „richting” zijn wij in hoofdzak aangewezen op een drietal geschriften. In de eerste plaats op het door ons besproken boek. In de tweede plaats op een referaat (uitgegeven door de Gereformeerde Psychologische Studievereeniging) van Dr D. H. Th. Vollenhoven, „De eerste vragen der psychologie”. En ten slotte op een onlangs verschenen brochure van den Heer A. Janse „De mensch als „levende ziel””.

paarde aan de kracht van een bazuin de liefelijkheid van een harp, en was tot in de verste hoeken van den tabernakel duidelijk te hooren.

„t Spreekt vanzelf, dat zulk een man zich met gladgepoetste preeken heelemaal niet kon vinden. Al de kunstmatige welsprekendheid, die in de school is op te doen, acht hij niet meer „dan het kaf van het graan in betrekking tot het Evangelie onzer behoudenis. Het sierlijkst mandje in de hand van den zaaijer is een ellendig vertoon, als het geen of geen levensvatbaar zaad bevat”.

Tot zijn studenten zegt hij: „Weegt uw preeken. Levert ze niet bij de el, maar bij het pond”. Het is erger dan dwaasheid om kwistig met woorden en karig met de waarheid te zijn. Hij waarschuwt hen tegen het schieten met los kruis, een schot, dat niet raken kan.” Zij moesten de kerk niet vullen willen door een fijne kunstvolle rede te houden, maar door geestelijk voedsel te bieden. Groote gedachten hebben geen groote woorden en geen opvallende gebaren noodig.

Spurgeon improviseerde altijd. Nooit heeft hij een preek voluit geschreven. Hij had niets voor zich aan een korte, wel doordachte, biddend overwogen schets. Van den ernst, waarmee hij deze aantekeningen bewerkte, geven zijn uitgegeven „Schetsen van leerredenen” een schoon bewijs. Aan de hand van de schets vloede heel de preek warm uit zijn ziel. Onder ademlooze stilte werd zij door de duizenden toehoorders eerbiedig beluisterd.

Spurgeons preeken leggen een verwonderingwekkend getuigenis af van den geest en het vernuft van dezen prediker. En heel het leven is zijn arsenaal, waaruit hij telkens de meest geschikte wapenen zich kiest tot den heiligen krijg. De geschiedenis, zoowel de Vaderlandsche en de Kerk-geschiedenis, als de historie der Zending, het planten- en bloemenrijk, alles dient hem als materiaal. Hij oefende zich voortdurend in die wetenschappen, welke hem steun boden voor de prediking en slof gaven om zijn gedachten te illustreeren. Zijn rijkdom van beelden, die hij zeker wel wat al te veel gebruikt, grenst aan het

3) Lezingen, blz. 123 en 124.

1) C. H. Spurgeon, Lezingen voor mijn studenten. Inleiding, blz. 3.

2) C. H. Spurgeon, Schetsen over Bunyan. Inleiding.

Voor de ons evenwe werk, dat Allereerst sproken, lichaam en termen twee zoo heeft w het gedaan door ons met het S.

De eerst besproken halve aldus.

De ziel tie en het als over De mensche

zien loopen ziel” als ge begrip „zi concreten

Vat men veert men i.g. ding.”

Het dich bestaat uit dan ook n deze „rich

schemata rust op ee christelijke tot ketteri

Wij moe te leeren zoo wordt

„Om ove aan Gods luisteren

dat zij spr een of a schepse

Schrift w „t is dus Bijbel te

van het c mensch s ducianism komt.

„t is een een tekst de leer a zelf, „t Ge nisme pre den als d

- 1) A. Janse
- 2) Dr D. reformatie w
- 3) Dr D. teekeningen
- 4) A. Janse

ongeloofel door hij z weten. Hij

diking, zo de ooren

Hij deed c zoodat hij pen indru

voorts de toepasselij hij komt

eigenaard den weg kennen i

tot het er op zoo ge

„Er zijn tekst heb lezen heb

een milita te hebben vrijheid

Tegen kende de sprak nie

lijke wijs en der k

De invl zijdt uitgi heeft de

hij, voore Londen, belasterd

minachtia een actou voor het

of kluis

5) Zie: beste illust melt, uber Vierte Auf

Ten aan ken van Sp „Bij Cal in symbolis ook zoo aa pakken ma Dr A. Kuy 9) Lezin

POPULAIR-WETEN- SCHADDELUKE SCHETSEN

De Spurgeon-Herdenking.

IV.

Een man met pijl en boog.

Spurgeon, die geroemd werd als de „Prince of preachers”, de Vorst onder de predikers, is niet op de school, maar door het leven gevormd. Leven en levendigheid zijn de karaktertrekken van zijn prediking, zoowel wat den vorm als wat den inhoud betreft.

Spurgeon is een man van eenvoud. Geheel het contrast met de hoogdeftige, gedurig in ander gewaad verschijnende ambtsdragers van de Staatskerk met haar dorre liturgie en stijve vormelijkheid.

De kelkvormige verhevenheid van den kansel was gewoonlijk een model van houterigheid.

Zoo ongekunsteld als in de natuur de bloemkelk wiegelt op haar stengel, zoo hard en onbuigzaam stond de preekstoel tegen den wand van de kerk. Hij plaatste den prediker in een isolement, verheven boven zijn hoorders. En bevorderde den statigen preektoon, door den dichter in zijn: „Uit de wolk sticht ik mijn volk” terecht gebekeld.

Een platform doet den prediker plaatsnemen schier in 't midden van de hoorders en brengt er hem als vanzelf toe, niet uit de hoogte, maar eenvoudig en meer vertrouwelijk het woord tot de gemeente te richten.

Spurgeon is de prediker van het platform. Zonder toga of bef staat hij daar, met een stoel en een kleine tafel naast zich, waarop een opende Bijbel ligt. In zijn uiterlijke verschijning maakt hij geheel den indruk van een gewoon man uit het volk. Alles is aan hem even eenvoudig. Zijn uiterlijke verschijning en geheel zijn voordracht. 't Is alles natuurlijk en ongekunsteld. Niets gemaakts of gedwongens. „Het ambtelijk vormelijke is machteloos geworden”, zoo zegt hij tot zijn studenten, „en leven is noodig om wel te slagen en te overwinnen. Gemanierdheid,

hoog klinkende woorden, keurigheid op ambtelijk gewaad, zaken, die vroeger in de godsdienstige wereld zooveel beteekenden, zijn in de schatting van het tegenwoordige geslacht zoo versleten als de goden van Olympus. Waarheid en leven zijn de machten aan wie de overwinning behoort, en zij zegevieren te eerder, naarmate zij minder met de zware kleedij eener conventionele deftigheid zijn omhangen. Het is een werkelijk genot, als men met flinken stoot de riet- en pleisterwanden van oude geaffecteerdheid en schijnwaardigheid kan omverwerpen, om ze te doen plaats maken voor de granieten muren der werkelijkheid.¹⁾

Een volksprediker is Spurgeon. De auteur van „Jan Ploeger” kent zijn volk door en door. Hij is uit het volk opgekomen. Van zijn jeugd af heeft hij steeds onder en met het volk meeleefd. Hij denkt en gevoelt als zijn volk. Deze koene, vrije, practische Engelschman spreekt dan ook geheel de taal van het volk. Niet zóó, dat hij platte, nonchalante, pikante achterbuurtuitdrukkingen gebruikt, als Billy Sunday, maar wél, dat hij een rake, op den man af gaande taal voert. Vol naïefeteit brengt hij zijn boodschap, met een rijkdom van humor (voor ons Hollandsch besef wel eens wat veel) met een weelderige fantasie en een verbazende zeggingskracht. Altijd door en door practisch.

Hij was een meester in het Saksisch Engelsch. Zijn stijl getuigt van een grondig bestudeeren der beste voorbeelden. Vaak doet hij aan Bunyan denken, met wiens geschriften hij zeer vertrouwd was. De Pelgrimreis heeft hij meer dan honderd maal gelezen.²⁾

Zijn zinnen zijn vol en welluidend. „Grenadierachtige, zes voet lange woorden”, verfoeit hij. Zijn taal is als hij zelf: eenvoudig. Ook de onkundigste man of vrouw kan hem van het begin tot het eind gemakkelijk volgen. Hij zet het brood op zulk een plank, dat iedereen er bij kan. Spurgeon was een wondervolle stem toebedeeld, als maar zelden een mensch wordt geschenken. Door gestadige oefening was hij haar volkomen meester. Hij gebruikte haar met de grootste kalmte. Zij